

Inhoud

Dankwoord	9
Inleiding	11
Deel I De burgerlijke bouwkunst	21
Inleiding	25
1 De leer van de burgerlijke bouwkunst	31
De <i>Encyclopedische</i> herkomst van het handboek	31
Het genre van het handboek voor de burgerlijke bouwkunst	38
<i>Overzicht van de handboeken voor de burgerlijke bouwkunst</i>	38
<i>Verschillen in omvang en inhoud van de handboeken</i>	41
Definities van de burgerlijke bouwkunst	45
<i>De burgerlijke bouwkunst als deelgebied</i>	45
<i>Stedelijke bouwkunst</i>	49
<i>Indeling en onderwerpen van de handboeken</i>	54
2 Ware kennis. De grondslag van de burgerlijke bouwkunst	63
De meetkundige traditie van de burgerlijke bouwkunst	65
<i>Meetkundige bepalingen</i>	65
<i>De bouwkunst als meetkundig werkstuk</i>	68
Mechanica. De nieuwe grondslag van de burgerlijke bouwkunst	72
<i>Het verdwijnen van de esprit géométrique</i>	72
<i>De bouwkunst als een evenwicht van krachten</i>	73
3 De kennis van de bouwmaterialen	81
De stenen	83
<i>De 'steenfabriek'</i>	83
<i>De sorteringen van gebakken stenen</i>	87
<i>Natuurstenen</i>	90
<i>Nieuwe wetenschappen. Geologie en mineralogie</i>	93
<i>Geschiedenis van de baksteen</i>	97

Het hout	99
<i>De houthandel en -soorten</i>	99
<i>Keuren van hout</i>	104
<i>Naaldhout en loofhout</i>	106
<i>Nieuwe wetenschappen. Botanica en chemie</i>	108
<i>Houtschaarste, tijdgebrek en kwaliteitsverlies</i>	113
4 Constructieleer	117
De meet- en rekenkundige traditie van het 'ordineren'	119
<i>Sterkte versus andere bouwkunstige vereisten</i>	119
<i>Vuistregels voor afmetingen</i>	120
<i>Materiaalvoorschriften</i>	124
<i>'Ordineren' in de negentiende-eeuwse handboeken</i>	127
Wetten voor sterkte en duurzaamheid	130
<i>Nieuwe wetenschappen. Mechanica en geschiedenis</i>	130
<i>Constructies van steen</i>	132
<i>Vestingmuren</i>	135
<i>Houtconstructies</i>	138
<i>Daken</i>	145
5 De relatie tussen de theorie en de praktijk	149
Vuistregels of formules	151
<i>Aansporingen tot exactheid</i>	151
<i>Macht der gewoonte</i>	153
Kennisniveaus	161
Deel II De schone bouwkunst	163
Inleiding	167
6 De klassieke schoonheidsleer	173
Vitruvius en de oorsprong van de zuilenorden	175
Het genre van het ordeboek	177
<i>Standaardorden</i>	177
<i>Kritische ordeboeken</i>	179
De ware oorsprong van de zuilenorden	185
<i>Overzicht van de negentiende-eeuwse ordeboeken</i>	185
<i>Opschoning van de ordeboeken</i>	188
<i>Griekse orden</i>	191
<i>Houten hut of marmorbouw</i>	196
Het einde van het ordeboek, de komst van de stijlen	202

7	Het genre van het geschiedenisboek over de bouwstijlen	205
	Overzicht van de geschiedenisboeken over de bouwstijlen	207
	De geschiedschrijving van de bouwstijlen als historische schoonheidsleer	215
	<i>De praktijkgerichtheid van de geschiedenisboeken</i>	215
	<i>Indeling en onderwerpen van de geschiedenisboeken</i>	220
8	De historische schoonheidsleer (1). Definities van de schone bouwkunst	225
	Beschaafde bouwkunst	227
	<i>De oorsprong van de schone bouwkunst</i>	227
	<i>Het begin van beschaving</i>	230
	Dynamische bouwkunst	235
	<i>Nationale stijlen en stijlperioden</i>	235
	<i>De dominantie van de westerse bouwkunst</i>	236
	Collectieve bouwkunst	241
	<i>Gugels en Vogels theorie van het 'idealiseren'</i>	241
	<i>Het gebouw als ontwerp</i>	242
	<i>Ideeën en ontwerptechniek</i>	243
	<i>Van een individuele naar een collectieve stijl</i>	246
9	De historische schoonheidsleer (2). Schoonheidscriteria	251
	Volksgeest, tijdgeest	253
	<i>Nieuwe wetenschappen. Geschiedenis en filosofie</i>	253
	<i>Gebouwtypen en hun expressie van de volks- of tijdgeest</i>	258
	Tektoniek	263
	<i>Een nieuwe, natuurwetenschappelijke proportieleer</i>	263
	<i>Constructiestelsels en hun ornamenten</i>	270
	<i>Exactheid</i>	276
	Vormleer, ontwerpleer	278
10	Historische schoonheidsleer of historisch proces	285
	De selectieprincipes van de historische schoonheidsleer	287
	<i>Representativiteit</i>	288
	<i>Aaneenschakeling</i>	290
	De geschiedenis van de bouwstijlen als natuurlijk proces	295
11	De marginale positie van de Nederlandse bouwstijlen	301
	De marge verklaard	303
	<i>Gebrek aan onderzoeksgegevens</i>	303
	<i>Een spaarzame volksgeest</i>	307
	Het vraagstuk van de representativiteit	310
	<i>De Nederlandse middeleeuwse bouwkunst</i>	310
	<i>De Hollandse renaissance</i>	313

De waarde van de Nederlandse bouwkunst 'om zichzelf'	319
<i>Algemene versus specifieke eigenschappen</i>	319
<i>Schoonheid versus historische waarde</i>	322
12 De onvervulde belofte van de negentiende-eeuwse bouwkunst	327
De stijl van de negentiende eeuw	329
<i>Een vooruitstrevende tijdgeest</i>	329
<i>De herontdekking van de tektoniek</i>	333
Een eeuw zonder stijl	339
<i>Tijdperk van verval</i>	339
<i>De onmogelijke opgave voor de negentiende-eeuwse architect</i>	340
 Conclusie	 345
 <i>Noten</i>	 351
<i>Literatuur primaire bronnen (tot 1925)</i>	404
<i>Literatuur secundaire bronnen (vanaf 1925)</i>	423
<i>Bibliografie van negentiende-eeuwse architectuurboeken</i>	431
<i>Register</i>	450
<i>Illustratieverantwoording</i>	457
<i>Summary</i>	458
<i>Colofon</i>	464